

Олександр Рудик

Зауваження щодо проекту концепції нової української школи

18 серпня 2016 року, під час педагогічної конференції «Про підсумки розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2015/2016 навчальному році та завдання на 2016/2017 навчальний рік» в Будинку Уряду презентувала міністр освіти і науки України Лілія Гриневич: «Наше завдання – кожній дитині дати доступ до якісної освіти. Успіх України в тому, щоб побудувати суспільство освіченого загалу, бо кожна дитина, не залежно від її здібностей, має право на успіх в житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта».

Поданий проект містить положення, які унеможливають виконання цього проголошеного міністром завдання. Далі процитовано ці положення проекту з коментарем.

- **«Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми... Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність».** Це істотно ускладнить становище учнів, яких батьки будуть переводити з однієї школи, наприклад, внаслідок зміни місця проживання і роботи. Зауважимо: мобільність трудових ресурсів — це є однією з ознак сучасної економіки. З кожним роком це буде проявлятися в Україні все гостріше. Крім того не всі навчальні заклади зможуть запропонувати освітні послуги на належному рівні. Тому потрібно забезпечити умови безболісного для учнів відтоку учнів і коштів із закладів з безперспективним керівництвом. При різноманітних програмах це неможливо. Дане положення — спроба перекласти відповідальність за зміст освіти на вчителя (не подобається державна навчальна програма — пиши сам!). При цьому не передбачено ніякого механізму захисту проти вихолощення змісту освіти. Якщо є адекватний стандарт освіти, то дотримуючись логіки у викладі, автори програм і підручників матимуть велику несвободу у послідовності й обсязі викладу матеріалу. Відчуття свободи у написанні навчальної програми свідчить або про хибність стандарту освіти, або про неадекватність сприйняття його автором програми.
- **«Базова середня освіта поділятиметься на два цикли:**
 - **перший, адаптаційний (5-6 класи);**
 - **другий, базове предметне навчання (7-9 класи)».**Не враховано наявний досвід викладання предметів, щонайменше природничо-математичного циклу. Лише 4-річний цикл повноцінного вивчення математики дає можливість вивчати математику з доведенням усіх теорем, що обґрунтовують шкільний курс математики і відповідно математичний апарат решти шкільних предметів. Тобто таке викладання, яке дає повноцінне уявлення про предмет, а не імітує його вивчення. 3-річний цикл, реалізований в УФМЛ КУ імені Тараса Шевченка щодо математики, фізики, хімії та інформатики реалізовано в особливих умовах, які неможливо відтворити в усіх школах. Маємо: профільне навчання має тривати 4 роки.
- **«В академічних ліцях перший рік навчання буде перехідним. На цьому етапі учень ще зможе змінити профіль навчання».** Таке положення мало би право на існування, якби старшокласник, лише почавши вивчати предмет, зміг одразу (хоча б протягом року) виробити адекватне уявлення про нього та свої можливості до його сприйняття. Але насправді це неможливе для переважної більшості учнів. Вони ще не є дорослими зі сталою системою цінностей і адекватною оцінкою своїх здібностей. Насправді,

профільне навчання (щонайменше, в академічних ліцеях) має передбачати можливість багаторазової зміни профілю протягом кількох років.

- **«Учні зможуть вибрати не лише предмети, а й рівні їхньої складності»** Одна з вимог сучасних роботодавців до кваліфікованої робочої сили — це спроможність до опанування новими галузями діяльності, які ґрунтуються на різних галузях знань. Занадто рання вузька спеціалізація призведе до неспроможності сприйняти знання з інших галузей знань. Наприклад, внаслідок формування викривленого уявлення про інші предметні області. Занадто вільний вибір предметів учнем при відсутності осмислення своїх інтересів (цей випадок переважає і у більшості випадків батьки неспроможні допомогти) призведе до ущемлення прав цього самого учня. Передати відповідальність на людей, які не розуміють наслідків вибору, — це аморально.
- **«Автономія передбачає, що школи зможуть самостійно формувати освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів...»** — див. перше зауваження.
- **«Разом із запровадженням автономії буде посилено відповідальність школи перед суспільством за якість освіти. При цьому тотальний державний контроль у вигляді інспектування замінить громадсько-державна система забезпечення якості».** Наразі немає дієвого контролю за якістю освіти. Тому просто передати функції не вдасться. Це положення є спробою перекласти відповідальність на громадськість відповідальність за вироблення дієвої системи контролю якості освіти *протягом усього навчального процесу, а не лише наприкінці в сумнівному вигляді (ЗНО).*
«В умовах децентралізації освітня субвенція з державного рівня буде покривати передусім видатки на забезпечення педагогічної складової навчального процесу (заробітна плата працівників закладів освіти, підручники, підвищення кваліфікації вчителів тощо)». Право на освіту — це право усіх громадян, гарантоване конституцією. У проблемних регіонах (а такі завжди є, навіть якщо країна проводить успішну економічну політику) може не вистачити коштів у місцевому бюджеті на повноцінне функціонування школи. Якщо опалення у школі не належному рівні, то учні цієї школи постійно хворітимуть і не зможуть скористатися цим правом на належному рівні. Всі чиновники діятимуть з чинним законодавством, а права громадян буде порушено. Щоб цього не трапилося, у процитованому реченні слово «передусім» потрібно замінити на слово «всі», а на початку речення вставити слово «навіть».

Є щонайменше два тлумачення системи освіти:

- система відтворення нації;
- система перерозподілу ресурсів.

На жаль, концепцію виписано настільки нечітко, що під її гаслами на практиці можна обмежитися лише другим тлумаченням. Перелічені та можливо інші недоліки — наслідок того, що не неосмислено й не названо найістотніші проблеми освіти: *внаслідок хибно сформульованої мети освіти та дій МОН щодо типових навчальних планів і навчальних програм* зруйновано єдиний освітній простір і створено нерівні умови доступу до якісної середньої освіти. Долати ці та інші проблеми можна лише чіткими нормативними документами, положення яких «дозрівають» і проходять осмислення та обговорення всередині концепції.

Найкраще що можна зробити, щоб виправити становище — це внести поправки у проект закону «Про освіту» згідно із [заявою](#) на адресу Міністра освіти і науки, вхідний № Р-5562 від 30.10.2015 (опубліковано за такою адресою: <http://www.kievoi.ippo.kubg.edu.ua/kievoi/articles/9.pdf>) і зробити відповідні корективи у проекті концепції.